

GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
Wojskowej Służby Polek
ul. Podmurna 93, tel. 0048 56 65 22 186
fapak@wp.pl; www.zawacka.pl
16 25 127; REGON 870502736
KRS 00000 41692
1090 1506 0000 0000 5002 0244

poprzedni nr M-908/1612

1032/16

opr. H. Darczyńska
1997

ostreńiec
 Stefan Darczyński

0-324 Gdansk - Oliwa

Gdynia
Orzeł Biały - JOW Gr. I.
+ Socha Alojzy
ps. „Beno”
M-908/1612 Pom.

SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI

Socha Alojzy .....

J-M-908/1612 Pom. ....

Gdynia Onet Biuletyn JOK Sp. z o.o. ....

I./1. Relacja *nr 2 s. 1-2*

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora —

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —

II. Materiały uzupełniające relację *nr 3 s. 1-4*

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora *nr 1 s. 1*

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ... —

IV. Korespondencja

V. Nazwiskowe karty informacyjne *nr 34*

VI. ~~Fotografie~~ *Fotografie dzieci i ikonografii*

1/1. Relacja - Socha Alojzy

1. Informacja o działalności A. Sochy autorstwa Zygmunta Augusta Sikorskiego, mpis - sierpień 1998 k. 1 s. 1
2. Biogram - relacja autorstwa Zygmunta A. Sikorskiego, mpis onyx. k. 1 s. 2

Alojzy Socha

współorganizator podziemia w powiecie morskim

Rzadko wspominana osoba Alojzego Sochy powinna być lepiej poznana. W ubiegłym roku odbyła się w Żukowie uroczystość religijno-patriotyczna poświęcona pamięci tej postaci. Wspomina o niej Krzysztof Komorowski w leksykonie "Konspiracja Pomorska 39-45". Alojzy Socha urodzony 23.5.1899.w Skorzewie pow.kartuski wykształcił się jako nauczyciel. Ostatnio pracował w Pucku. Był aktywnym członkiem Polskiego Związku Zachodniego /PZZ/ oraz Stronnictwa Narodowego. Zjednał sobie sympatię wśród Kaszubów jako gorący patriota polski i popularyzator rodzimego folkloru. Znano go jako zdolnego prelegenta i organizatora imprez patriotycznych. Z chwilą wybuchu wojny w 1939 r. znalazł się na wschodnich terenach Polski, gdzie został internowany przez władze sowieckie. Na Wybrzeże Gdańskie wrócił w II dekadzie listopada 1939 r. Świadomy bezwzględnej walki prowadzonej przez Niemców wobec wszystkich potencjalnych liderów a zwłaszcza członków PZZ postanawia ukrywać się wśród przyjaciół i członków rodziny. Żona jego z dziećmi była już uprzednio odpowiednio zabezpieczona. Ci, którzy szczęśliwie uniknęli rozstrzelania lub wywózki, organizowali się samorzutnie w celu samopomocy i samoobrony. Alojzy Socha w drodze powrotnej do rodzinnych stron został prawdopodobnie zaprzysiężony do organizacji "Orzeł Biały". W grudniu 1939 r. zostaje przez swego siostrzeńca - Stefana Dargacza wprowadzony na tajne spotkanie grupy konspiracyjnej w Orłowie przy ul. Druskiennickiej nr 17. Postanowiono tam rozszerzać akcję materialnej pomocy osobom poszkodowanym przez okupanta. Ksiądz Paweł Lubiński miał przygotować dzieci do pierwszej komunii św. i jednocześnie uczyć języka niemieckiego. O tej działalności poinformował ks. biskupa Spletta, który wyrażał ubolewanie z powodu "wyczynów" nazistów oraz troskę o los poszkodowanych. Orłowska grupa konspiracyjna nawiązała przede wszystkim do przedwojennej Akcji Katolickiej i stąd skupiała takie osoby jak lekarz dr Matuszewski z Orłowa, dr Juliusz Pobłocki b. sędzia z Gdyni, p. Brzeziński /jego szwagier/. W marcu 1940 r. w Małym Kacku przy ul. Miodowej w mieszkaniu dr Pobłockiego odbyło się pierwsze zebranie rozszerzone do 12 osób, w tym kapitana Jana Jarzębowskiego, który jako chory wrócił z niewoli jenieckiej. Czołowym liderem tej grupy nawiązującej do organizacji "Orła Białego" został Alojzy Socha, który przyjął pseudonim "Benó". Wyodrębnił on grupę sabotażowo-dywersyjną na której czele stanął Jarzębowski. W 1942 r. podporządkował się on Inspektoratowi Rejonowemu AK Wybrzeże. W skład tej grupy weszli m.i. Stefan, Augustyn, Franciszek Dargaczowie, Leon Śmiglak, Godzimierz Szkaplewicz, Antoni Stawowy, Józef Kleinschmidt. Działalnością sabotażową objęte zostały przede wszystkim stocznie i port w Gdyni. Dzięki tej działalności można było osłonić osoby poszukiwane przez niemiecką policję oraz zastraszyć zbyt gorliwych Niemców - polakożerców. Na skutek "wsypy" Alojzy Socha został 7.10.1942. aresztowany w mieszkaniu swej siostry Anieli Wenét w Oliwie. W tym też dniu wpadł w zasadzkę poszukiwany już przez gestapo - Stefan Dargacz. Udało mu się jednak zataić swoją rzeczywistą tożsamość podając dokumenty swego brata Augustyna, pracującego na stoczni. Alojzy Socha został poddany torturom w siedzibie gdańskiego gestapo przy ul. Neugarten nr 27. Usiłował popełnić samobójstwo. Nie wydając nikogo ze swoich kombatantów zmarł w październiku 1942 r. Jego działalność była kontynuowana przez Stefana Dargacza, który nie rozpoznany po 9 miesiącach został zwolniony z obozu Stutthof. Jego grupa przyjęła nazwę Polski Związek Armii Podziemnej "Zachód". Swój stan liczebny zwiększała przez zbiegów z wojska niemieckiego. Dziś trudno jest odtworzyć w szczegółach działalność Alojzego Sochy, który stanowi przykład patriotycznej postawy ludu kaszubszczyzny

Zygmunt A. Sikorski

Alojzy Socha ps. "Beno" /1899-1942/

Zygmunt August Sikorski 2

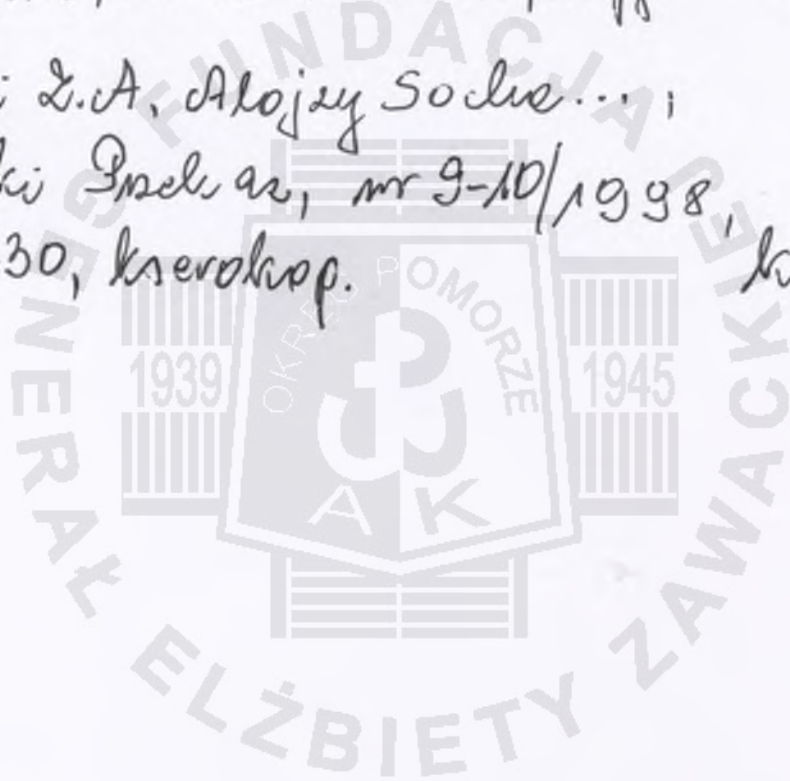
Alojzy Socha urodził się 23.5.1899.w Skrzyszewie pow.kartuzki. Po uzyskaniu wykształcenia pedagogicznego w 1921 r.obejmuje pracę jako nauczyciel a także kierownik w szeregu szkołach podstawowych na Kaszubach /Będargow,Puck, Płochów/. Był aktywnym członkiem Polskiego Związku Zachodniego oraz Stronnictwa Narodowego. Zjednał sobie sympatię wśród Kaszubów jako gorący patriota polski i popularyzator rodzimego folkloru. Znano go jako zdolnego prelegenta i organizatora imprez patriotycznych. Z chwilą wybuchu wojny w 1939 r. znalazł się na wschodnich terenach Polski, gdzie został internowany przez władze sowieckie. Na Wybrzeże Gdańskie wraca w II dekadzie listopada 1939 r. Świadomy bezwzględnej walki prowadzonej przez Niemców wobec wszystkich potencjalnych liderów a zwłaszcza członków PZZ postanawia ukrywać się wśród przyjaciół i dalszej rodziny.Żonę i dzieci uprzednio zabezpieczył. Ci, którzy szczęśliwie uniknęli rozstrzelania lub wywózki organizowali się samorzutnie w celu samopomocy i samoobrony. Alojzy Socha w drodze powrotnej do rodzinnych stron został prawdopodobnie zaprzysiężony do organizacji "Orzeł Biały" /Grudziądz, Toruń/.

W grudniu 1939 r.zostaje przez swego siostrzeńca - Stefana Dargacza wprowadzony na tajne spotkanie grupy konspiracyjnej w Orłowie przy ul. Druskiennickiej nr 117. W grupie tej skupili się byli członkowie przedwojennej Akcji Katolickiej celem otoczenia opieką rodziny poszkodowanych przez nazistów. Do tej grupy należeli obok A.Sochy - sędzieja Juliu Pobłocki, b.poseł Jan Kwiatkowski, Brzeziński i in. W Małym Kacku przy ul. Miodowej w mieszkaniu dr Pobłockiego odbyło się pierwsze zebranie rozszerzone do 12 osób, w tym kpt Jana Jarzębowskiego, który jako chory wrócił z niewoli jenieckiej. Czołowym liderem tej grupy nawiązującej do organizacji "Orła Białego" został A.Socha, który przyjął pseudonim "Beno". Wyodrębnił on grupę sabotażowo-dywersyjną na której czele stanął Jarzębowski, b.dowódca kompanii Morskiej Brygady Obrony Narodowej. Grupa ta dysponując bronią zebraną po kampanii wrześniowej dokonywała szereg akcji sabotażowych obejmujących przede wszystkim stocznie i port w Gdyni.Osłaniano osoby poszukiwane przez niemiecką policję oraz zastraszano zbyt gorliwych Niemców - polakożerców. We wrześniu 1942 r. grupa A.Sochy została podporządkowana Inspektoratowi AK Wybrzeże. Na skutek "wsypy" Alojzy Socha został 7.10.1942. aresztowany w mieszkaniu swej siostry w Oliwie. W tym też dniu wpadł w zasadzkę poszukiwany przez Gestapo - Stefan Dargacz, któremu udało się zataić swą rzeczywistą tożsamość tak, że po 10 miesiącach został zwolniony z obozu w Stutt-hofie. Alojzy Socha został poddany torturom w więzieniu Gestapo w Gdańsku. Usiłował popełnić samobójstwo nie wydając nikogo. Zmarł w październiku 1942 r. Jego działalność była kontynuowana przez Stefana Dargacza. Jego grupa zwiększona przez zbiegów z wojska niemieckiego przyjęła nazwę "Polski Związek Armii Podziemnej Zachód "

5/11

II. Materiały uzupełniające relacje -
- Socha Alojzy

1. art. Janakowski J., Wspomnienia w Dzieni Zaduszy, Dziennik Bałtycki, 2. 11. 1948, kserokop. k. 1 s. 1
2. art. Bolduan Z., Alojzy Socha - pierwszy organizator podziemna na Wybrzeżu, Pomorania, 16-30. 11. 1959, oryg. k. 1 s. 2
3. Sikorski L.A., Alojzy Socha...; Gdaiiski Imielas, nr 9-10/1998, s. 22-30, kserokop. k. 1 s. 3-4

Wspomnienia w Dzień Zaduszny

Wyjątki z pamiętnika dowódcy kompanii Obrony Wybrzeża

TRAGEDIA WALKI

Do jednej z kompanii pułku Wejherowskiego wstąpiło dwóch ochotników, bracia Jan — Edmund Dolny i Marian — Stanisław Dolny, jeden po maturze, drugi uczeń pierwszej klasy liceum. Jan — Edmund dnia 13 września koło godz. 16 — zostaje ciężko ranny, woła brata. Maryś przybiegł, lecz w tym momencie ugodzony trzema kulami przykrywa trupem swym leżącego we krwi brata. — Tydzień później w szpitalu matka pyła się syna Jana — Edmunda: „Gdzie jest Maryś?” — Co miał powiedzieć malce? Dwa miesiące później ze łzami w oczach opowiadał nom w niewoli w szpitalu w Szle swigu, że zapewnił matkę, że Maryś zdrowy i cały dostał się do niewoli. Kochające serca matczyne, cierpiałyście i cierpicie najwięcej!

S. P. SOCHA

Praca podziemna, jesień roku 1941, domek pod lasem we wsi Prokowo, pow. kartuskiego. Przyjechałem tam rowerem w jakąś sobotę o godz. 11. Zastąpiłem Sochę, poznałem się ze staruszką — wczasem z okolicy Chmielna, rozpocząłem wykładki wojskowe z sześcioma konspiratorami: ludźmi młodymi, pełnymi poważnej wery życiowej. Po obiedzie otworzyliśmy okno zawieszono na stodołę punkt celowania i rozpoczęła się szkoła strzelca (była długa broń). Gdy zasypiałem wieczorem tamże, staruszek - wsał był przy mnie, gdy rano się zbudziłem, siedział obok mego łóżka.

— Czy domek ten pod lasem jeszcze stoi? — Bo wiem, że Ty, Socho, nie żyjesz. Gestapowcy zamęczyli Cię rok później w więzieniu gdańskim. Z organizacji Twojej, której liczba w tysiące szła, nie wydałeś nikogo. Widziałem Cię dzień przed śmiercią i — nie poznałem, tak kije gestapowców Cię zniekształciły. Za polską duszę ludności powiatu wejherowskiego i kartuskiego Ty oddałeś życie swoje i na wieki pozostaniesz w pamięci wiernych Kaszubów.

Bohaterskim ofiarom podziemia cześć!

STUTTHOF

Stutthof — kwarantanna w nowym obozie z powodu epidemii tyfusu (największej i najstraszniejszej, jaką pamiętam w Stutthofie), początek maja 1943 r. Ja sypiam razem z byłym posłem do sejnu, Kwiatkowskim.

Po zamordowaniu komandorów: Brmińskiego, Mikułowskiego - Pomorskiego oraz innych sądziliśmy, że silny duch Kwiatkowskiego powstrzyma nieubłaganą córkę kulejki śmierci starszych. Pomyliliśmy się. Dwa następnego maja zmarł na tyfus Kwiatkowski, tak samo, jak i nasz kochany gdyńki Fejgiel Adam i selki, ba — tysiące innych. I Tobie, kochany Gotowała, kilka słów wspomnienia należy się, bo przecież Ty pierwszym byłeś stutthofakiem, który, choć prywatnie, zapoczątkował walkę z zielonymi zbrojami na terenie Stutthofu. Tyś musiał umrzeć, lecz rok później my tę walkę wygraliśmy.

Kilkudziesięciu tysiącom męczenników Stutthofu — cześć!

EWAKUACJA STUTTHOFU

Pobieżne moje wspomnienia nie byłyby pełne, gdybym kilka słów nie poświęcił ewakuacji Stutthofu. Ludność Żukowa, Przdokowa, Łębna i innych wsi aż za dobrze pamięta nasz marsz, którego trasa na całej przestrzeni gęsto znaczona była trupami. Było to wszystko tak straszne — mimo to był to widok codzienny. Zaczęliśmy się... przyzwyczajać.

A jednakże oni nie żyją...

Wszystkim Im poległym, zmarłym lub zamęczonym dlatego, ażebyśmy my żyli: wieczny odpoczynek racz dać, Panie, a światłość wiekiusia niechaj Im świeci!

major JAN JARZĘBOWSKI

Dziennik Battyski
d. 2 listopada 1946 r.

ALOJZY SOCHA - PIERWSZY ORGANIZATOR PODZIEMIA NA WYBRZEŻU

Wieliczych publikacjach jakie ukazały się po wojnie na temat walki podziemnej Kaszubów z hitlerowskim najeźdźcą, pomijano zwykle nazwisko Alojzego Sochy, skromnego nauczyciela z Połchowa w pow. morskim. Nie można się więc dziwić, że pośmiaciec jego nieznana jest bliżej szerszemu ogółowi społeczeństwa poza gronem jego dawnych współpracowników, którzy pieczołowicie zachowują pamięć o tym wielkim synu Ziemi Kaszubskiej.

Kim więc był Alojzy Socha? Czym się zasłużył w okresie hitlerowskiej okupacji?

TROCHE BIOGRAFII

Urodził się 23 maja 1899 r. w Skrzyszewie, pow. kartuski, gdzie spędza wczesne dzieciństwo. Szkołę podstawową kończy w Kieleńskiej Hucie, a następnie idąc za głosem powołania zapisuje się na kursy pedagogiczne, otrzymując w 1921 dyplom nauczycielski.

Pierwszą posadę obejmuje w szkole podstawowej w Będargowie i tu w ciągu swego 7-letniego pobytu żywa się serdecznie z ludnością kaszubską, która darzy młodego, zdolnego nauczyciela dużym zaufaniem. W roku 1928 przenosi się Socha do Łubnej w pow. chojnickim, gdzie zostaje kierownikiem miejscowej szkoły. Tutaj żeni się z Heleną Zalewską, z którą ma następnie troje dzieci: Małgorzatę, Kazimierza i Mietę.

W Łubnej prowadzi Alojzy Socha ożywioną działalność kulturalno-oświatową, w której pomaga mu dzielna żona. Orga-

nizują wspólnie różne imprezy i kursy, przygotowują odczyty i pogadanki popularyzujące rodzi- my folklor kaszubski oraz tradycje regionu. Tę działalność kontynuuje następnie w Puc- k-u, dokąd w r. 1934 ówczesne władze szkolne przenoszą Sochę.

Po śmierci żony w r. 1936, Alojzy żeni się powtórnie z Heleną Kłopotek i w 1938 r. osiedla się w Połchowie, pow. morski, obejmując stanowisko kierownika szkoły. W tym czasie znany już jest nie tylko jako aktywny działacz kulturalno-oświatowy, ale również zyskuje sobie opinię jednego z najbardziej czynnych działaczy Polskiego Związku Zachodniego. W czasie licznych odczytów i oficjalnych wystąpień na przeróżnych zebraniach, daje się poznać jako gorący patriota i nieprzejednany wróg faszyzmu hitlerowskiego. Dostrzega on zagrożenie z jego strony niebezpieczeństwa, lecz podobnie jak wielu innych, wierzy w potęgę Polski i jej zdolność do odparcia agresji wroga. Dopiero pierwsze dni września 1939 r. przyniosła mu gorzkie rozczarowanie...

ZA KREW ODPLACIMY KRWIA

Kiedy hitlerowskie wojska za- lały Pomorze, a postępujące za- nimi oddziały zandarmerii i boj- owki SS przystąpiły z miej- scowymi volksdeutschami do masowego mordowania Polaków, Alojzy Socha uchodzi w porę z Połchowa, wysyłając uprze- dnio żonę z dziećmi do rodziny. Od tej chwili zaczyna się dla niego najtrudniejszy okres ży- cia. Scigany przez policję i ge- rilla, które nie może mu doro-

wać jego zdecydowanej antyhit- lerowskiej postawy, kluczy po domach krewnych i przyjaciół, unikając zastawianych nań si- dem. Na dodatek przeżywa głę- boko tragiczną klęskę Polski, która drugocze całą jego wia- rę...

Ale już wkrótce otrząsa się Socha z trapiących go myśli, gdyż ogarnia go nowa fala ener- gii. Spotyka się pokryjomo w Gdyni i Gdańsku z dawnymi znajomymi, którzy najczęściej podobnie jak on ukrywają się przed Niemcami. I wówczas z ust Sochy padają jakże zaskaku- jące słowa: gromadzić broń, na- wiązywać kontakty...

W październiku 1939 r. kiedy nie zaschła jeszcze krew na po- bojowiskach, najbliżsi przyja- ciiele Sochy ruszają w teren, by rozpocząć przygotowania do przyszłej walki podziemnej. Dziś po 20 latach trudno uwiaśdo- wać sobie, jak odważna była ta decyzja. Konspirować w samym centrum Wybrzeża, pod bokiem upojonych świętym zwycięst- wem hitlerowców siejących po- strach i grozę wśród Polaków, równało się niemal samobójst- wu. A jednak Socha nie ulak- się niczego. W najgłębszej tajem- nicy i z niezwykłą ostrożnością zaczął tworzyć pierwszą, luźną jeszcze sieć konspiracyjną.

W grudniu 1939 r. w domu swej siostry Marianny Darga- czej w Orłowie przy ul. Druksienickiej 117 zwołał pier- wsze tajne zebranie, na któ- rym postanowiono utworzyć pod- ziemną organizację bez sprecy- zowanej chwilowo nazwy. W

październiku 1942 r. z rozkazu Sochy organizacja zaczęła przy- gotowywać projekt zniszczenia wielkiego transportowca niemiec- skim — s/s „Deutschland”. Nie- stety Socha nie doczekał się już wykonania tego planu. W

październiku tegoż roku nastą- piła „wyspa”, w wyniku któ- rej całe kierownictwo organiza- cji znalazło się w rękach gesta- po. W sierpniu 1942 r. z rozkazu Sochy organizacja zaczęła przy- gotowywać projekt zniszczenia wielkiego transportowca niemiec- skim — s/s „Deutschland”. Nie- stety Socha nie doczekał się już wykonania tego planu. W październiku tegoż roku nastą- piła „wyspa”, w wyniku któ- rej całe kierownictwo organiza- cji znalazło się w rękach gesta- po.

ZACHOWAJMY WDZIĘCZNĄ PAMIĘĆ

Alojzy Socha został aresztowa- ny w Oliwie 7 października 1942 r. w mieszkaniu jego sio- stry Anieli Wendt. Od kilku dni przebywał on w powiecie kar- tuskim, skąd miał powrócić wie- czorem do Oliwy. Na pół go- dziny przed aresztowaniem So- chy, Stefan Dargacz udał się do mieszkania Anieli Wendt, aby spotkać się z wujem. Zanim

wszedł jednak do budynku zer- knął w kierunku okna, gdzie zobaczył umówiony sygnał, ozna- czający niebezpieczeństwo. Na- tychmiast cofnął się i spiesznie ruszył na dworzec, by ostrzec Sochę, iż w mieszkaniu jest ge- stapo. Wskutek fatalnego zbie- gu okoliczności rozminęła się jednak w drodze (Socha szedł in- na niż zwykle ulicą) i nieswia- domy niebezpieczeństwa dowód- ca organizacji, zapomniawszy spojrzeć na okno, wszedł do mie- szkania, gdzie oczekiwali na niego od dwóch dni gestapowcy. Podczas śledztwa w gdańskim gestapo Socha poddawany był bestialskim torturom, jednak mi- mo okrutnych cierpień fizycz- nych nie zataił się i nie zdradził sprawy, o którą walczył. Zginął zakatowany pakami ge- stapowców w początkach listo- pada 1942 r.

Śmierć Sochy oraz uwięzienie w Stutthofie członków kierow- nictwa podziemnej organizacji na krótko tylko ostatebo jej działalność. Już w sierpniu 1943 r. po sześciowym wydosłaniu się ze Stutthofu Stefana Darga- cza, który postanawia pomścić śmierć wuja, rozpoczynają się akcje zbrojne i dywersyjne, a utworzona przez Sochę organi- zacja przyjmuje nazwę Polski Związek Armii Podziemnej „Za- chód”.

Tragiczna śmierć Sochy sta- nowiła niepowetowaną stratę Wybrzeża. Był on bowiem jed- ną z tych wybitnych indywi- dualności, które w całej pełni zajął w latach okupacji. Wspaniały ten konspirator o nie- zównanej umiejętności zjedny- wania sobie ludzi, złożył w o- fierze — własne życie.

Bolduan Rajmund, Alojzy Socha - Pierwszy organizator podziemia
na Wybrzeżu Lw: J Kaszebe - Pomorania str. II z dn. 16-30 XI 1959r

Gdański Proszek

- 29 -

1998/19-10

s. 29

3

Alojzy Socha

współorganizator podziemia w powiecie morskim

Rzadko wspominana osoba Alojzego Sochy powinna być lepiej poznana. W ubiegłym roku odbyła się w Żukowie uroczystość religijno-patriotyczna poświęcona pamięci tej postaci. Wspomina o niej Krzysztof Komorowski w leksykonie „Konspiracja pomorska 39-45”.

Alojzy Socha urodzony 23.5.1899 r. w Skorzewie pow. kartuski wykształcił się jako nauczyciel. Ostatnio pracował w Pucku. Był aktywnym członkiem Polskiego Związku Zachodniego (PZZ) oraz Stronnictwa Narodowego. Zjednął sobie sympatię wśród Kaszubów jako gorący patriota polski i popularyzator rodzimego folkloru. Znano go jako zdolnego prelegenta i organizatora imprez patriotycznych.

Z chwilą wybuchu wojny w 1939 r. znalazł się na wschodnich terenach Polski, gdzie został internowany przez władze sowieckie. Na Wybrzeże gdańskie wrócił w II dekadzie listopada 1939 r.

Świadomy bezwzględnej walki prowadzonej przez Niemców wobec wszystkich potencjalnych liderów, a zwłaszcza członków PZZ, postanawia ukrywać się wśród przyjaciół i członków rodziny. Żona jego z dziećmi była już uprzednio odpowiednio zabezpieczona.

Ci, którzy szczęśliwie uniknęli rozstrzelania lub wywózki, organizowali się samorzutnie w celu samopomocy i samoobrony. Alojzy Socha w drodze powrotnej do rodzinnych stron został prawdopodobnie zaprzysiężony do organizacji „Orzeł Biały”.

W grudniu 1939 r. zostaje przez swego siostrzeńca - Stefana Dargacza wprowadzony na tajne spotkanie grupy konspiracyjnej w Orłowie przy ul. Druskiennickiej nr 17. Postanowiono tam rozszerzać akcję materialnej pomocy osobom poszkodowanym przez okupanta. Ksiądz Paweł Lubiński miał przygotować dzieci do pierwszej komunii św. i jednocześnie uczyć języka niemieckiego. O tej działalności poinformował ks. biskupa Spletta, który wyrażał ubolewanie z powodu „wyczynów” nazistów oraz troskę o los poszkodowanych. Orłowska grupa konspiracyjna nawiązała przede wszystkim do przedwojennej Akcji Katolickiej i stąd skupiała takie osoby, jak lekarz dr Matuszewski z Orłowa, dr Juliusz Pobłocki b. sędzia z Gdyni, p. Brzetiński (jego szwagier). W marcu 1940 r. w Małym Kacku przy ul. Miodowej w mieszkaniu dra Pobłockiego odbyło

się pierwsze zebranie rozszerzone do 12 osób, w tym kapitana Jana Jarzębowskiego, który jako chory wrócił z niewoli jenieckiej.

Czołowym liderem tej grupy, nawiązującej do organizacji „Orzeł Biały”, został Alojzy Socha, który przyjął pseudonim „Beno”. Wyodrębnił on grupę sabotażowo-dywersyjną, na której czele stanął Jarzębowski. W 1942 r. podporządkował się on Inspektoratowi Rejonowemu AK Wybrzeże. W skład tej grupy weszli m.in. Stefan, Augustyn, Franciszek Dargaczowie, Leon Śmiglak, Godzimirz Szkaplewicz, Antoni Stawowy, Józef Kleinschmidt. Działalnością sabotażową objęte zostały przede wszystkim stocznie i port w Gdyni. Dzięki tej działalności można było osłonić osoby poszukiwane przez niemiecką policję oraz zastraszyć zbyt gorliwych Niemców - polakożerców. Na skutek „wsypy” Alojzy Socha został 7.10.1942 aresztowany w mieszkaniu swej siostry Anieli Wendt w Oliwie. W tym też dniu wpadł w zasadzkę poszukiwany już przez gestapo Stefan Dargacz. Udało mu się jednak zataić swoją rzeczywistą tożsamość, podając dokumenty swego brata Augustyna, pracującego w stoczni.

Alojzy Socha został poddany torturom w siedzibie gdyńskiego gestapo przy ul. Neugarten nr 27. Usiłował popełnić samobójstwo. Nie wydając nikogo ze swoich, zmarł w październiku 1942 r.

Jego działalność była kontynuowana przez Stefana Dargacza, który nie rozpoznany po 9 miesiącach został zwolniony z obozu Stutthof. Jego grupa przyjęła nazwę Polski Związek Armii Podziemnej „Zachód”. Swój stan liczebny zwiększała przez zbiegów z wojska niemieckiego.

Dziś trudno jest odtworzyć w szczegółach działalność Alojzego Sochy, który stanowi przykład patriotycznej postawy ludu Kaszubszczyzny.

Zygmunt A. Sikorski

Wspomnienia z-cy d-cy kompanii IV bat. 33 pp Strzelców Kurpiowskich okręgu białostockiego

(cz. VII)

Z uwagi na chorobę kol. Jana Kopia opracowującego wspomnienia przerwaliśmy drukowanie tych relacji. Część VI drukowaliśmy w Gdańskim Przekazie Nr 9(88). Zaczynamy drukować dalszy ciąg przeżyć konspiracyjnych i partyzanckich kol. Jana Niewiarowskiego „Ruszaj”.

III / 1. Materiały dotyczące rodziny: Socha
Alojzy

1. art. P.M. „Marta Socha”, - brak źródła,
oryg.

l. 1 s. 1

Dziennik Bałtycki z dn. 12. lutego 1944r.

1

Wasy + f. XI 108

Marta Socha

Z szeregów starszej generacji sopocian odeszła na zawsze Marta Socha, należąca do znanej rodziny działaczy polskich, z której wyszedł Alojzy Socha, organizator (w grudniu 1939 r.) grupy konspiracyjnej na Wyrzeżu, zatarturony przez gestapo w 1941 roku. Mąż Marty — Wiktor, brat Alojzego, współpracował jakiś czas z Antonim Abrahamem, należał też wraz z żoną do polskich organizacji, w następstwie czego aresztowany został w pierwszych dniach września 1939 r. przez gestapo i osadzony w Stutthofie. Zaraz po wybuchu wojny spaliła Marta Socha wszystkie papiery, należące do filii Gminy Polskiej Związku Polaków, której biuro mieściło się w pokoju należącym do Sochów, mieszkających przy ul. Kościuszki 6. Jeszcze gorący był piec, gdy wpadli gestapowcy, aby zagarnąć akta wymiennej organizacji. Być może, iż zniszczenie dokumentów i listy członków uratowało niejednego od aresztowania i obozu. Z kolei rozpoczęła Socha starania o zwolnienie męża z obozu. Jej prośba, skierowana do nadburmistrza Sopotu, Tempa spotkała się z następującą odpowiedzią: „...dziwi mnie, że miała Pani odwagę złożyć tego rodzaju wniosek. W całym mieście wiadomo, że Jej mąż i jego rodzina nastawiona była przynajmniej do Polski. Także odstąpienie biura polskiej organizacji nie świadczy o niemieckim nastawieniu Jej męża... Na dalsze wnioski w tej sprawie nie będzie żadnej odpowiedzi...”. Marta Socha należała do Towarzystwa Ludowego, Towarzystwa Polek i innych organizacji. Ich byli członkowie z żalem żegnali zmarłą towarzyszkę walki o polskość Sopotu.

F. M.

Socha Alojzy

Gdynia 1.

Sierakowice

"Orzeł
Biały"
Gryf Pomor-
ski

Harcerki Rel., str. 63

K.Wojt., 95.

2. GDYNIA

SOCHA ALOSZY

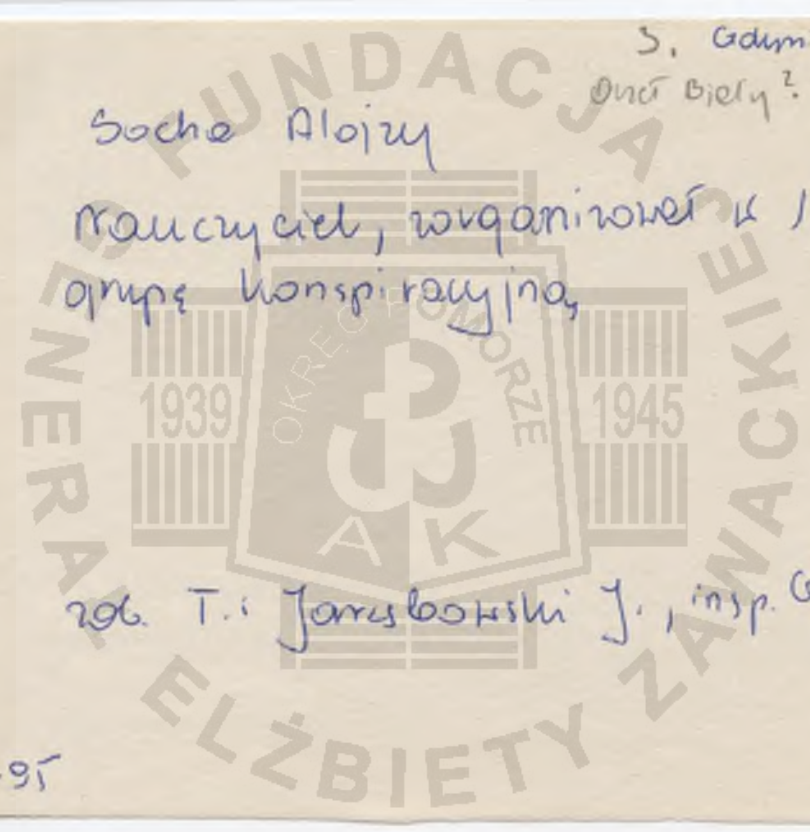
Seet grupy konspiracyjnej w Gdyni

Seus Jozny, Mokat harc i fol. ... s. 11.
H 1/95 ARAK - Opracowanie B/86

S. Gdyma
Dwór Biely? ToBK?
Socha Alojzy
nauczyciel, zorganizował w 1939 r.
grupę konspiracyjną

zob. T. i Januszkowski J., insp. Gdyma,

HMM-95

Godzisk Gdynia k.
teżna nauzeni
Akcie metolice

Socha Alojzy
mauryel. Prowedni kursy
semimiteiceniowe i dolmteiceni podwal
olupacji. Umyt telne miodniei smeleme
(do meje 1942r.). Arystotemy H X 1942r.
Organizator ma 2 J. Janbouskimi gr. sobotario lo - dyk.
byj S. Dargane.

źródło: rel. S. Dargana, w Protokole z
zebraniu "Pomnik" Omr. Godzisk
z dn. 1.06.92r. j. nr. Gdynie J/1/s,2

H.H.M.

Gdynia
5.

Łocha Majry (Rocha) ur. 23.8.1899 r.
nauczycielka w Łochowie pow. morski, organizator
grupy kursierzyńczej na Rybnie. Działalność
i wprowadzenie w życie studium i podręcznika
1947 r.

Ciekawostka, str. 176

206 ml. Rozprawy "Zachód"
4 K P R W R 260/65
Archiw 1912-42 w tym 2 - "Zachód"
30 numerów, po 2 tygodniach.

+ Soche Alajzy

numeracja ludzka
b. ref. wysh. ob. w. 25 strona Gdynia
b. dr. Kacz Pol. 20 2
b. Zednice gdyniński, Pizgady A 4
wydostet 2, 2, nie wola murow w pieszki Huch X 39
przeiggi X - XI 200 201 koutakty koutakty nie obawia
gdyniński i mity Pomara
Pod Komu XII 39 utwórzyt warowak na 25 organ. koutakty
morsawa H "O. W. Zachód"
rodzime Krawca (Kant), Roczni (Giełki), Kuliganki
(gdyniński), Dargacz (Gdynia)
Pty oparcia - Kobierny, Torki, gdyniński i inne
Od lata 1940 przerwano z kide S Z P w Toruni
206 Plute Zachód

b. Pomara
Gdynia

Socha Flojzy

Gdynia 7,
2. "Ogień Białej"

- nauczyciel. Kierował grupą konspiracyjną
"Ogień Białej" w Gdyni - Orłowie i Okolice.
Poprzedni mój TOU GK nawiązał kontakt
z kpt. J. Jarzbowskim, komendantem
Inspektoratu 212 na Wybrzeżu z niedzielnymi
w Gdyni

A. Górnowski, "Generał", str. 100, 113

K. Wojt / VI. 94.

a

Gdynie
"Orzeł Biały" 8.

Socha Alojzy

Pochodzi z Olimy lub Sopota,
Hrot. 1942r. należał do kuzyna
pou. Kartuzy obrod organizacji "Orzeł
Biały". Ranny i niepełnosprawny autobus
do Gdyni. Arystokraty przez Gdynię.

rol. T. Biedonowski H. ul. Gdynie

H.M.M. 94

FUNDACJA

gdyma 9.

RLI2-AK

Socha A.

Restat konserwacji i porównania 1942 r.
Kamionki do podwórka Sleskta.

B. Chruszelski, Organizacja wsi
Stuttg. - Rzesz. Muzeum, nr 5 z 1984, s. 28.

MLJ-95

Gdynia 10.
2L12-AK

Socha A.

Zapraszamy my organizacji na
prezentację z Gdyni do Szczeci.

B. Chmura, Organizacja...
Kutkuf. Zarys Pomoc, nr 5 z 1984,
s. 25.

ML65-95

M. Łodymę
11

Soche Alojzy

Nauczyciel, robotycał samodzielnij
grupy konspiracyjnej działajcej od
gwiazdki 1939 r. Członkiem tej grupy zej-
mowali się bracia i siostry, wywodzących,
gromadzeniem broni, działalnośc sabotażo-
we.

Zob. T.: Obiegło M., imię Łodymę, I/1/s. 2

HMM-P1

13. KARTURY
POTCHOHO
P22 -> GRYPOM

SOCHA ALOYSZY
? ps. BEMO

J. Piętkowski, kucel operu...
Włocławek, oprac. B-11, s. 88

14.

Sosna Albojny

zob. i Protokół z posiedzenia śnoddzielne
90m. S22AVI Okręg Gdańsk
z dn. 24. 11. 96 i tenże Filie Gdańsk

444-94

15. Gdynie

Sądre Alojzy

Dzień 18. 05. 1947 r. 4 m. Żukowo odbył się
nasze św. 4 55 rocznica śmierci A. Sąd ps.
"Bena" oraz spotkanie w pamięć tej jego
konspiracyjne.

zob.: Helme Filia Gdańsk, Protokoły
(protokoły z dn. 11. 06. 1947)

HMM-PT

Gdynia 16.

Socha Alojzy

Organizator grupy konspiracyjnej
w Orłowie, od 1944 r. Polski Związek
Armii Podziemnej „Zachód”

źródło: artykuł R. Boldwana: „A jednak
walczli do końca...” w Dzienniku Bałty-
ckim z dn. 3. III 1969 r. - w teście „Prasa o ruchu
oporu na Pomorzu” (s. p. 5.)

J. c. N. 9. I 90

Gdynia

Socha Alojzy

"W związku z 55 rocznicą wycaśnięcia
smierci A. Sochy przywódcy grupy konsp.
"Orzeł Biały" ZWZ-AK, odbył się dnia
18 maja 1997 r. w kościele św. Józefa
NMP w Żukowie koło msze św. upa-
mistwiającej osobę i działalność wielkiego
patrioty i człowieka niesubordynowanego
z inicjatywą s. Krysty Doroguch".

zob.: Gdński Rocznik nr 7-8/1997, str. 30

HMM-PT

Udymie
18

Socze Alojzy
ps "Benio"

Informacje przekazane przez Z. Sikonkiewicza
na zlecenie Środowiska Pom. Żegl. Obr.
Gdańsk.

Zob. T. Protokół z 65 posiedzenia Środowiska
Pom. Żegl. 9. 09. 98., także
Protokół FG

HM-98

t. Socha Alojzy Gdynia 10
"Oświat Białe"

a Nauczyciel, stat. na sekcje org. lokalnej
"Oświat Białe"; wiosna 1944. Komenda
Gminy TDW Gr. Kaszubski w Sierakowicach
nowo, stał z nim kontakt; przez niego
TDW Gr. Kaszub. nowo, stał także kontakt
z Komendantem ZWZ na Wybrzeżu
kpt. Janem Jarekowskim.

zob: Ciechanowski J. "Życie i śmierć
bohatera, Gdynia 1980

str. 49

Wz. Tę 100

a Socha Alojzy Gdynie¹⁹
"Biały Ośmi"
AK

Socha Alojzy i Stefan Dargatz
stali na czele powstałej w X 1939
konspiracyjnej org. dywersyjno-sabo-
tazowej noszącej nazwę "Biały Ośmi",
która działała na terenie Wybrze-
ża i ptur. w powiatu kartuskiemu
i morskiemu; latem 1942r. "Biały
Ośmi" wszedł w skład AK; Socha
norte

aresztowany wraz z Janem
Kwiatkowskim w T. 1942r.

29/648 /
Zob: T: M-1027/1771 Kwiatkowski Jan,
os. II, s. 7, imp. Gdynia

128. VI 200p

1939

1945

ELŻBIETY ZAWACKI

Socha Alojzy
ps. "Benio"

Gdynia²¹
~~Onet Biały~~
"Biały Onet"
WAK

Nauczyciel; w grudniu 1939 r.
zorganizował własną grupę dy-
wersyjno-sabotażową, której podpo-
rowanie organizacyjne nie zostało
ostatecznie ustalone; latem 1942 r.
grupa ta, w wyniku akcji selektywnej
weszła w skład struktur AK.

39/648
zob: J: M-1027/1771 Kwiatkowski Jan,
verte

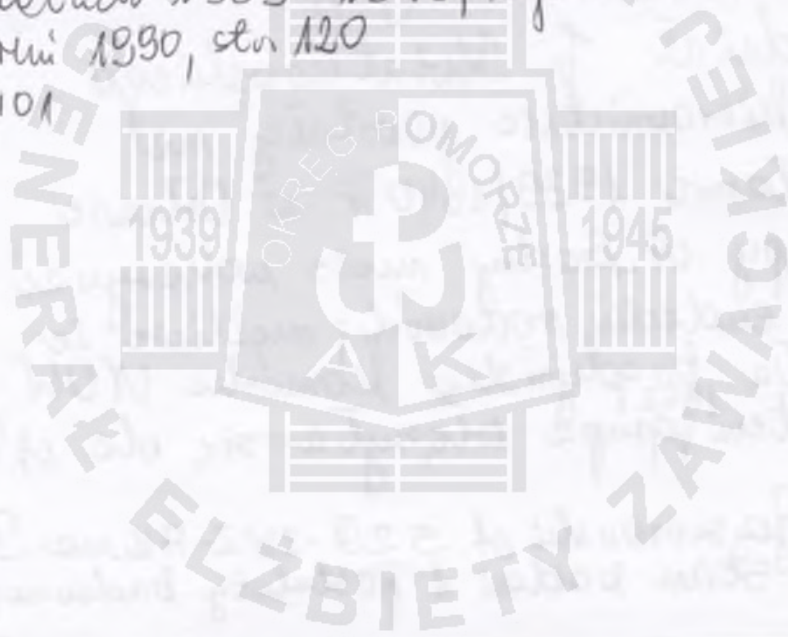
+ Socha Alojzy

Golynia 22

Młodziak J. Kwiatkowski
w kierownictwie powstałej na
przełomie 1939/1940 r. w Ostrowie
grupy A. Sochy może wskazywać na
jej endeklii odpowiedź; możliwe że
była to opłynnika komórka W.O.W.
latem ¹⁹⁴² grupa stoczyła się do A.K.

Zob: Gąsiorowski A. 5 29-2W2-AK na Pomorzu.
Stan badań i postulaty badawcze [w:]
verte

Walka podziemna na Pomorzu
w latach 1939-1945, wyd. FABAK, t. I
Toruń 1990, str. 120
zł. 101

+ Socha Alojzy

23

W XII 1939 utworzył konspiracyjną organizację; wiosną 1940 nawiązał z nim kontakt Jan Jabrowski Jan → został kierownikiem wafskowym (szkolenie wafsk, przygotowanie akcji sabotażowych i dywersyjnych). Socha utrzymywał kontakt z Józefem Km. Józef Km. w Sierakowicach; latem 1942 r. odstąpił go do Inspektoratu AK Wykonanie Jan Jabrowski ps. "Olwi" który jako oficer WP po nawiązaniu kontaktu z Józefem Obszewskim - kumetem Podokr. Górskiego AK w Gdyni, oddał się do jego dyspozycji

verbo

Został mianowany Inspektorem AK Wybrze-
że.

zob. Stow. biograf. komp. pomorskiej 1939-
-1945, wyd. TRDPK, Toruń, 1994,
z. 1, t. V str. 97.

zł. TV 101

ERAK

1939

1945

ELŻBIETY ZAWACKIE

Socha Alojzy ps. "Beno"

24

W III 1942, jako pełnomocnik konspi-
racyjnej org. "Omel Biały", zaprzyjść
Reclaw Agnieszka, która pełniła
funkcję tajniczki Sochy (mieszkała
w Sierakowicach) do chwili jego i jej
aresztowania przez gestapo w X 1942.

zob: Stron. biogr. konspiracyj pomorskiej
1939-1945, wyd. GATPK, cz. I
tom IV, Tomi, 1994, str. 176

zys. IV 101

Socha Alojzy

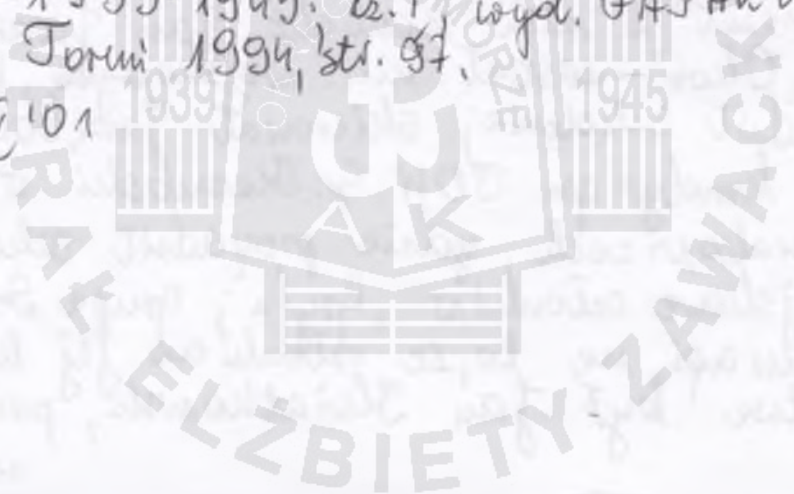
Golyńia
25

Kierownik grupy konspiracyjnej powstałej w X 1939 r. wiosną 1940 r. nawiązał z nim kontakt Jan Jarebowolski ps. "Olch" - został kier. wojewódzkim, prowadził szkołę; skierował Jarebowolskiego do kmady gm. JOK Gr. Kaszubski w Sierakowicach, gdzie prowadził szkołę wojewódzką cłonków "Gryfa", grupa Sochy, z uwagi na to, że cłonkiem jej kierowniczym był Jan Blisatkowski, przedwo-

verte

postępnym R P z ramienia Stronnictwa
Narodowego, była prawdopodobnie
pod wpływami tego stronnictwa.
zob. Stow. biogr. konspiracji pomorskiej
- 1939-1945. cz. I, wyd. GASPAK t. V
Toruń 1994, str. 97.

98. V, 101

Socha Alojzy

Golym 26

W XII 1939r. zorganizował własną grupę dywersyjno-sabotazową; której przypomoczkowanie organizacyjne ostalczanie nie zostało ustalone (Onet Biaty, TDW Kca szubski, gdziesia komenda WOI), grupa latem 1942 weszła w skład struktur AK; członkami jej kierownictwa byli: m. in. Jan Jarebowski (oficer rezerw. WP) potem kmdt Bns. ZWZ-AK Włocławek i Kwiatkowski Jan (poset na Sejm II RP), Kwiatkowski, zajmujący się sprawami politycznymi i

verte

prawdopodobnie
propagandowymi grupy przez rodzinę
Rogozimskich pod koniec 1941 i na
początku 1942 niezbyt kontakt z Józefem
Dziewulim ps. "Andrzej" kwatermistrz Podolskiego
Północnego Lwz-Flw (mieszkał w Rogozim-
skich - krewnych żony Kwiatkowskiego -
Stanisława Rogozimskiego była siostrą
żony Kwiatkowskiego) prowadzącej akcję
sceleniową; w rozmowach uczestniczył
także Jan Gąsiorowski.
zob: Słoo. biograf. korp. pomorskiej 1939-45,
cz. 4, wyd. FAPA kł. XVIII, str. 89

ex: IV 101

+ Socha Alojzy Gdynia 97

(mieszkał z Gdyni - Orłowa)

Kier. grupy dywersyjno-sabotażowej,
która, latem 1942 r. wzięła w

skład struktur A K; członkiem

kierownictwa grupy był Jan

Świątkowski (1887-1943), były poseł

na Sejm R P z ramienia Stronnictwa
Narodowego:

zob. Delega Alfonsa Jereński [w:]
Delegaci członków konspiracji wstę

pomorskiej 1939-1945, wyd. FAŻAK, t. XXXI,
Tom II 2000, str. 106
nr. 101

+ Socha Alojzy

Gdynia 28

Nauczyciel, był organizatorem
grupy konspiracyjnej "Orzeł
Biały Zachód".

zob. Kramiński S. Henryk, Nauczyciele
pomorscy w konspiracji pozostaw-
skiej w czasie okupacji hitlerow-
skiej [w:] Pomorskie organizacje
konspiracyjne (poza AK) 1939-1945,
wyd. F.A.S. AK, t. VI, Toruń 1994, str. 245

+ Socha Alojzy 29

Wzrostu jednej z wersji krążących na terenie Pomorza a dotyczących masowych aresztowań w 1942 r. w AK (źródła tego nie pozwalają jednoznacznie określić) to przyznanie kibiców w aresztowaniu utrzymującego kontakt z AK Alojzego Sochy, brata z konspiracyjnej grupy "Osiem Bratych" został poważnie ranny w wypadku autobusowym i nieprzytomnego przewieziono do szpitala; tam przegladając jego dokumenty osobiste, znaleźli listy z adresami; ledwo pamięć pozwoliła mu

gestapo, które rannego Sodę zabrało
do aresztu, gdzie prawdopodobnie został
zamordowany w czasie śledstwa.

(jest to przypuszczenie)

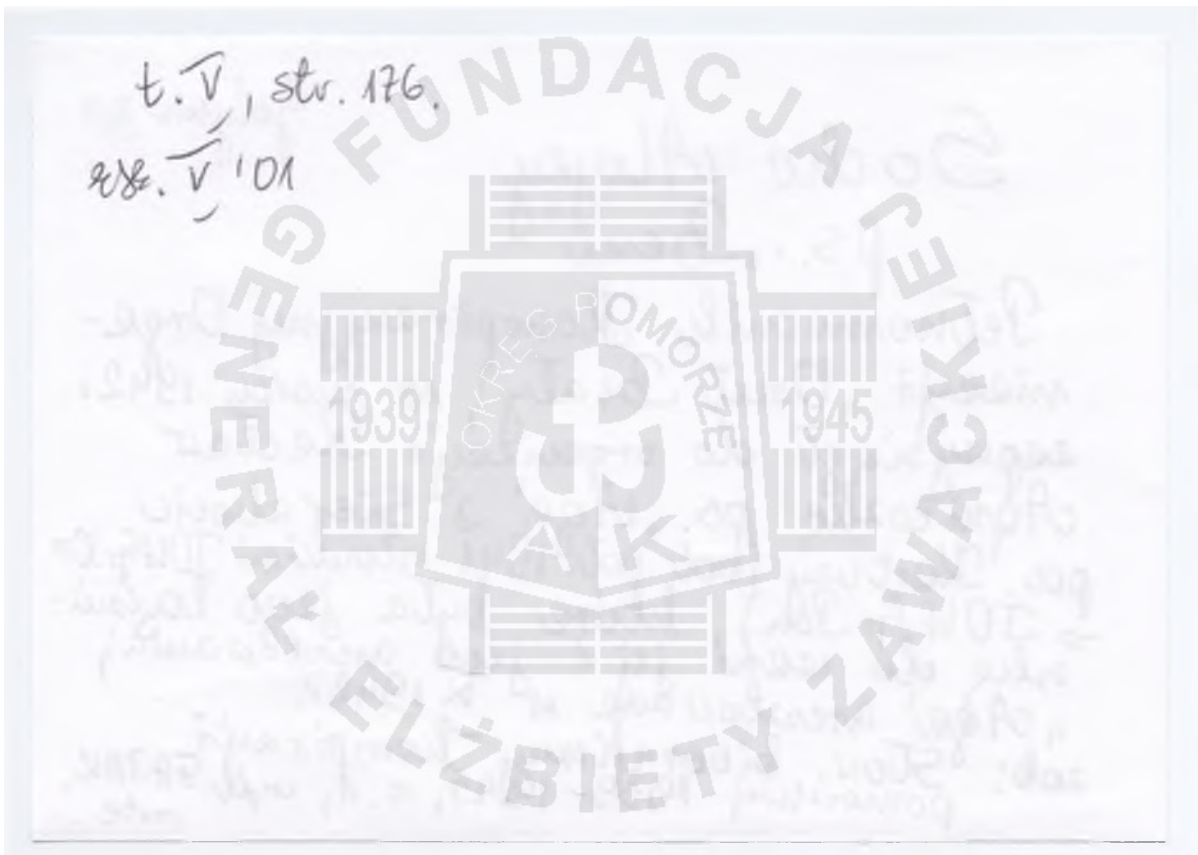
zob: Ciechanowski S., Ogólna charakterystyka
i źródła ruchu oporu na
Pomorsiu [w:] Pomorskie organizacje
konspiracyjne (pae Ak) 1939-1945,
wyd. FAPAK, t. VI, Toruń 1994, str. 46, 79

EL.V.101

Socha Alojzy
ps. "Benio"

Golyń 30

Pełnomocnik Konspiracyjnej Organizacji "Orzeł Biały"; w marcu 1942 r. przepisał się do organizacji "Kierunek" Admieszki ps. "Aga" z Sierakowic pow. Kartuski (od poł. 1941 członkiem JOW Gr. C → JOW Gr. B), która była jego łączniczką do szefa jej i jego aresztowania; "Aga" aresztowany w K 1942 r.
zob: Stow. biograficzny konspiracyjny pomorski 1935-1945, t. 1, wyd. FAPAK, verte

Socha Alojzy

31

Był mężem kuzynki
Stefana Dargasa

zob. T-III-513/1149 Stefan Dargan
a. T, 13

zob. IV 101

a

Gdynia

AK 329
Pomorze

STAŚKIEWICZ Leon

ps „Aptekarz” 1940 - 1997 szef
Służby Sanitarnej Obw. AK Gdynia
w 1939 przydział do szpitala M.W.
Dostarczanie lekarstw. Aresetowany w 1942
Oboz Stutthof. Ucieczka z przemarszu Kolunoy
Po wojnie organizacja aptek. Relacja
Bogdan Chrzanowski

Zob:

Słownik Biograficzny Konspiracji
Pomorskiej 1939 - 1945 część 4
Fundacja „Archiwum Pomorskie AK”
Toruń 1998
str 143, 144

DRut
2003

+ Socha Alojzy

Gdynia 33

organizator Polskiego Związku Armii Podziemnej
w Łachod; w wyniku wyspy aresztowany w paź-
dzierniku 1942 r.; zginął śmiercią męczeńską, dobity
kijami przez gestapistów.

Lob. spisuje Łofu Kopce

s. IV / 2, 23, 34; V / 54

MS V/109

† Socha Alojzy
ps. „Benio”

Gdynia³⁴

zob. program

Stow. biograficzny Pomorsze
Wadwiślaniskiego, pod red.
Nowaka Zbigniewa, Gdynia 1997,
t. IV, s. 236

Wz. VIII/14

Socha Alojzy

